Ilia Varşavski

SUBIECT DE ROMAN
(vol. *Salmugra)*

Eram cu adevărat fericit, Cel ce a trecut printr-o boală îndelungată şi grea şi apoi, în sfârşit, într-o bună zi s-a simțit din nou sănătos mă va înțelege. Eram bucuros de toate; şi de faptul că nu fusesem pensionat pentru invaliditate, ci mi se acordase un concediu substanțial, pentru terminarea disertației, pe care o începusem mult înainte de a se declanşa boala, şi de faptul că mă aştepta odihna în sanatoriu, care mă izbăvea de necesitatea de a mă gândi acum la această disertație, şi de confortul compartimentului, cu numai două cuşete, şi de faptul că tovarăşul meu de drum era un tânăr simpatic şi nu cine ştie ce babă cusurgie. În plus, fusesem condus la gară de o femeie încântătoare, pe care o iubeam sincer şi cu patimă. Eram măgulit că ea, o făptură atât de frumoasă, ignorase privirile vrăjite ale pasagerilor şi mă ținuse de mână, ca o fetiță care se teme să nu-şi piardă tatăl în mulțime.

— Călătoriți departe? îl întrebase ea pe tovarăşul meu de drum.

— Până la Kislovodsk.

— Nu mai spuneți! Aşadar, împreună până la capătul drumului. Îşi lansase zâmbetul acela, în fața căruia nu putea rezista nici un bărbat. Atunci, vreau să vă rog ceva: aveți grijă de... soțul meu. Era pentru prima oară în tot răstimpul de când eram împreună că folosea acest cuvânt şi m-a mirat cât de simplu şi de natural îl pronunțase. Încă nu e complet refăcut după boală, explicase ea.

— Nici o problemă! zâmbi tovarăşul meu de drum. Doar sunt aproape medic.

— Ce înseamnă "aproape"?

— Înseamnă că nu sunt încă Hipocrate şi nici Avicena.

— Student?

— Oarecum... un veşnic student cu diplomă de medic.

Ieşi apoi pe coridor, închizând delicat uşa după sine, ca să nu ne deranjeze.

— O fi vreun aspirant, îmi şoptise ea.

Îmi place să pornesc la drum ziua. Îmi place să intru treptat în ritmul mişcării, să-mi aranjez lucrurile fără grabă, să-mi studiez vecinii de compartiment.

Toate erau aşa cum îmi place mie, în plus. repet, eram fericit, şi totuşi, nu ştiu de ce mă stăpânea o stranie nelinişte, un soi de surescitare. Îmi dădeam

seama de acest lucru, dar nu izbuteam să-mi revin. Ba săream de pe banchetă şi ieşeam pe coridor, ba întorcându-mă în compartiment, îmi tot răvăşeam fără noimă lucrurile în geamantan, ba mă aşezam să citesc, dar, după o clipă, azvârleam revista cât colo, ca să ies din nou pe coridor.

Nu ştiu de ce, când călătoresc, mulți oameni sunt gata să-şi împărtăşească tainele cele mai ascunse primului venit... O fi un atavism moştenit încă de pe vremea când orice călătorie implica o primejdie şi orice tovarăş de drum trebuia făcut prieten, chiar camarad de luptă. Dar poate că e la mijloc numai faptul că fiecare om simte necesitatea să-şi descarce sufletul în fața cuiva, şi o cunoştință întâmplătoare, cu care după toate probabilitățile n-ai să te mai întâlneşti niciodată, era cea mai potrivită pentru asemenea confesiune.

Între timp sosi ora prânzului şi vecinul meu de compartiment îmi propuse să mergem la vagonul restaurant.

Ei bine, chiar aici, la masă, am dat-o pe o flecăreală neînfrânată. Ne terminaserăm de mult prânzul, ospătarul schimbase ostentativ fața de masă, dar eu vorbeam şi vorbeam.

Tovarăşul meu de drum se dovedi un ascultător ideal.

Chipul lui colțuros de băietan, cu ochii verzi şi gene decolorate, ba ohiar şi mâinile, nişte mâini nespus de expresive, cu degete lungi şi subțiri, păreau atenția întruchipată. Nu punea nici un fel de întrebări, pur şi simplu stătea şi asculta.

I-am povestit tot ce mă frământase în nesfârşitele nopți fără somn. I-am mărturisit că la treizeci şi cinci de ani mă simțeam dezgustat de profesia mea, că abia acum îmi descoperisem adevărata vocație, aceea de scriitor, i-am povestit despre ce scrisesem, despre neşansa ce mă urmărise până acum, despre noile mele planuri şi despre speranțele pe care mi le puneam în acest sejur la sanatoriu. Ori izbuteam să scriu povestirea care mă obseda de atâta vreme, ori adio literatură. Eu i-am deconspirat chiar subiectul acestei povestiri. Nu ştiu ce mi-a venit. Doar toate astea erau taina mea, pe care n-o încredințasem nici măcar femeii iubite. Prea multe îndoieli mă încercau ca s-o inițiez în planurile mele. Dar nu. Aveam o singură îndoială, nu ştiam dacă am cu adevărat talent şi-mi era ruşine să apar în ochii ei drept un ratat. Deziluzia, dacă-mi era sortită, trebuia s-o îndur singur. În treacăt fie spus, confesiunea mea a inclus şi aceste din urmă considerații.

În sfârşit, mi-am isprăvit destăinuirile şi ne-am întors în compartiment. Aici a început reacția. Îmi era ruşine de limbuția mea, îmi părea rău că-mi încredințasem gândurile, încă atât de confuze, unui om pe de-a-ntregul străin, că apărusem în fața lui în chip de fanfaron şi neghiob.

El a sesizat starea mea şi m-a întrebat.

— Regretați că mi-ați povestit toate astea?

— Într-adevăr, am recunoscut cu amărăciune. Mi-am dat drumul la gură ca un terchea-berchea. Pesemne că asta şi sunt. Cineva, nu-mi amintesc cine, spunea că orice om poate fi scriitor, dacă nu-l împiedică lipsa cuvintelor sau, dimpotrivă, abundența lor. Mă tem că prolixitatea e principalul meu cusur. Am nişte subiecte de două parale, bune pentru o povestioară oarecare, dar cum mă aşez la masa de scris, mă încurc de aşa manieră în detalii nesemnificative încât totul devine un soi de chewing-gum lingvistic. Uite şi acum...

El scoase din buzunar Q cutiuță.

— I-am promis soției dumneavoastră... într-un cuvânt, luați o tabletă. E exact ce vă trebuie.

Asta-mi mai lipsea!

Pesemne, grimasa mea a fost destul de expresivă.

— Aveți dreptate, spuse el vârând cutiuța la loc. Toată farmacopeea asta e un cuțit cu două tăişuri. Mai cu seamă tranchilizantele, cu toate că şi eu recurg uneori la ele. În această privință, remediile populare sunt mult mai sigure. Sunt verificate de veacuri. Chiar acum o să le punem la-ncercare. Îşi deschise valijoara şi scoase o sticlă de coniac. Armenesc, prima-ntâi! O clipă, să cer nişte pahare de la în-soțitoarea de vagon.

Nu semăna defel a medic în clipa când se întoarse triumfător, ținând în mână două pahare.

— Aşa!... Mie îmi turnă foarte puțin, pe fundul paharului, în vreme ce pe al lui îl umplu preț de vreo trei degete. Încălziți-l mai întâi în palmă. Cunoscătorii spun ca asta înseamnă a "însufleți băutura". Acum gustați.

Am sorbit şi o căldură plăcută mă străbătu. De mult nu mai avusesem prilejul să mă răsfăț cu coniac!

— Ciudat! am spus. De-ați şti câte povețe mi-a fost dat să ascult pe tema asta. De când mi-am făcut ieşirea din spital, toată lumea țipă într-un glas: "Nici o picătură de alcool!"

— Fleacuri! În medicină se cultivă o sumedenie de tabu-uri formale. Alcoolismul e, fireşte, un rău social. Abuzul de alcool duce la urmări grave, din pricina asta unii socot că ar trebui scos definitiv în afara legii. Dar uneori e de neînlocuit. Bunăoară, dumneavoastră. Ați sorbit o înghițitură şi... altă viață! Nu-i aşa?

Vorbise cu un aer atât de serios, încât am izbucnit fără voia mea în râs.

— Aşa e! Dar pe urmă?

— Nu vă mai dau, aşa că nu va mai exista nici un "pe urmă".

Sorbi, cu vădită plăcere, o înghițitură zdravănă.

— Fiecare cum i-i felul! urmă el, privind băutura în lumină. Unul, dacă-i dai cafea, nu doarme, altul, dimpotrivă, fără ea n-are somn. Creierul uman e o chestie năstruşnică: eterna confruntare dintre excitație şi inhibiție. Zona corticală

şi zona subcorticală. În fiecare caz în parte, trebuie să ştii cum şi asupra a ce să acționezi. Bunăoară, în situația dumneavoastră, alcoolul calmează. Nu-i aşa?

— Aşa e, dar cum de ați ştiut dinainte?

— Altminteri aş fi un prost psihiatru.

— Ah, deci sunteți psihiatru?

— Oarecum.

Neobişnuit cu alcoolul, simțeam o uşoară amețeală. Vagonul se legăna plăcut şi toate astea la un loc îmi dădeau o stare de uimitoare linişte lăuntrică.

— Ce înseamnă "oarecum"? l-am întrebat cu glas leneş. Adineauri spuneați că sunteți "oarecum" medic, acum că sunteți "oarecum" psihiatru. Nu v-ați putea defini mai exact?

— Mai exact, sunt psihofiziolog.

— Ce mai e asta?

— Mi-e greu să vă explic în două cuvinte, iar să intru în aniănunte n-are sens. Am să mă limitez la un exemplu primitiv. Iată, ați sorbit puțin coniac şi starea dumneavoastră psihică s-a schimbat întrucâtva. E adevărat?

— Adevărat.

— E o modificare provocată artificial. Dar organismul uman dispune de propriul lui sistem de control asupra psihicului. De exemplu, hormonii. Activitatea hormonală e dirijată de sistemul nervos vegetativ. Există o sumedenie de legături duplex între creier şi restul organismului. Avem a face cu un întreg, care trebuie privit ca atare. Ei bine, psihofiziologia este ştiința care studiază influența stării organismului asupra psihicului şi a stării psihice asupra organismului.

— De exemplu, am spus, expresia "e numai fiere", nu-i pesemne întâmplătoare. Probabil, când se varsă fierea...

— Fireşte. Cu toate că totul e mult mai complicat. Câteodată e greu să separi cauza de efect. Ceea ce se consideră a fi efect, este adesea cauză şi viceversa. În chestia asta mai există mult teren virgin.

Mai sorbi o înghițitură şi căzu pe gânduri. Eu priveam pe fereastră. Deja se simțea că înaintam spre sud. Lanuri verzi luaseră locul crângurilor presărate cu insulițe de zăpadă. Pământul, cerul, soarele erau parcă altele.

— Mă gândesc că aş putea să vă ajut, spuse deodată tovarăşul meu de călătorie. Am un subiect de roman pe care eu cel puțin îl găsesc amuzant. Întâmplările sunt reale. Nici urmă de ficțiune, cu toate că multe lucruri sunt de-a dreptul fantastice. Să vă povestesc.

— Fireşte, am răspuns. Vă ascult cu plăcere, cu toate că, la drept vorbind, nu sunt sigur că aş putea... chiar din cel mai bun subiect...

— Asta de-acum e treaba dumneavoastră, mi-o reteză el. Vreau numai să vă previn că, din rațiuni de etică medicală, unele lucruri am să le trec sub tăcere.

Şi mai cu seamă, n-am să dau nici un nume. O să trebuiască să le născociți singur. În rest...

Povestea începe în clinica unui savant celebru. Îl vom numi simplu, Profesorul. Va trebui să-i faceți o caracterizare. Atât vă rog, să nu faceți din el nici un erou de legendă, nici un maniac de genul celor întâlniți în romanele fantastice. E un caracter extrem de complicat şi de contradictoriu. Un chirurg admirabil şi un savant cu orizont larg, dar. totodată, un om extrem de ambițios şi de încăpățânat care, în plus, îşi cunoaşte adevărata valoare. Atent şi plin de solicitudine față de bolnavi, dar adeseori îşi bruschează fără motiv subalternii. Încolo, puteți să scrieți despre el ce vreți, n-are importanță.

Se cade să precizați însă că lucrările lui privind depăşirea barierei incompatibilității biologice a țesuturilor în caz de transplant au deschis clinicii pe care o conduce mari perspective.

Va trebui apoi să vă imaginați secția de transplant a clinicii. Nu e obligatoriu să cunoaşteți tehnica de lucru, totul e să sesizați atmosfera deosebită care domneşte acolo.

O permanentă aşteptare plină de tensiune. O mare echipă de medici, cuprinzând specialişti din cele mai diverse domenii, gata oricând să intre în acțiune. Nimeni nu ştie când se va da startul. Poate peste o oră, poate peste o lună. Să nu credeți însă că această aşteptare îi condamnă la trândăvie. În paralel, se desfăşoară ample cercetări de laborator. Se efectuează o mulțime de experiențe pe animale. Fiecare experiență naşte planuri noi, speranțe şi, desigur, dezamăgiri.

Profesorul înaintează tenace spre țelul lui, transplantul de creier. S-au executat deja zeci de experiențe pe şobolani şi câini. Cu toate acestea lucrurile nu merg atât de repede cât s-ar părea. Trec ani. În sfârşit, o experiență decisivă. Maimuța cu creier transplantat trăieşte şi e sănătoasă. Care va fi pasul următor? Ştiința nu se poate opri la jumătate de drum. Se va risca oare o astfel de operație pe om? Cunoaşteți, cred, circumspecția cu care este privit transplantul îndeobşte. Or, în acest caz, e vorba de un experiment ce ridică noi probleme de morală şi etică. Profesorul atacă instanță după instanță, dar nimeni nu spune nici "da", nici "nu". Sub fel de fel de pretexte toți se eschivează de răspunderea unei asemenea decizii. Într-un cuvânt, nu există nici o interdicție formală, nici o aprobare oficială.

Timpul trece, clinica execută cu succes transplanturi de rinichi, de inimă şi plămâni, continuă şi lucrările de laborator asupra temei principale, dar totul rămâne încă indecis.

Asta e, ca să zicem aşa, preludiul.

Şi iată că, într-o bună zi, Salvarea aduce aproape concomitent, doi oameni. Amândoi fără cunoştință. amândoi ridicați de pe stradă. Primul fără nici un fel de acte. Nu i s-au putut afla nici vârsta, nici numele, nici adresa, nici profesia.

Diagnostic: infarct generalizat al plămânilor. O situație practic fără speranță. Celălalt — un lector universitar, treizeci şi trei de ani, celibatar, victima unui accident. Traumă deschisă a craniului, cu leziuni pe creier şi o puternică hemoragie. Şanse la fel: zero. În ambele cazuri sunt distruse organe vitale. Amândoi zac pe mesele de reanimare, două cadavre vii, în care se menține un simulacru de viață cu ajutorul transfuziei şi respirației artificiale. Dar, dacă al doilea era un candidat sigur la un loc în morgă, întâiul putea fi salvat. Transplantându-i-se plămânii celui de-al doilea. E hotărârea pe care o ia profesorul.

Totul e gata pentru operație, dar ea nu poate fi declanşată. Nici nu vă închipuiți ce restricții funcționează în astfel de cazuri.

În primul rând, pentru o asemenea operație, este necesar acordul bolnavului sau al rudelor acestuia şi, în orice caz, acordul rudelor donatorului.

În al doilea rând, organele pentru transplant pot fi prelevate numai de la un om mort şi, atâta vreme cât în corpul donatorului mai licăreşte o scânteie de viață, medicul e obligat să ia toate măsurile pentru a o menține. Între timp, celălalt poate să moară.

În al treilea rând... Dar cine poate enumera toate problemele de care se izbeşte chirurgul în această situație! Cele mai cumplite sunt clipele când se aşteaptă cu încordare moartea bolnavului. Oprirea inimii, moartea clinică, descărcările de înaltă frecvență în regiunea miocardului, pulsații abia perceptibile, apoi o nouă oprire şi de această dată stimului artificial nu mai ajută. Mai rămâne un ultim mijloc — deschiderea toracelui şi masarea inimii. Această măsură dă rezultate, cu toate că, e limpede, nu pentru mult timp. Şi deodată iese la iveală un amănunt care anulează totul: al doilea bolnav avea caverne la plămâni.

Sunt mulți oameni bolnavi de tuberculoză care nici nu bănuiesc acest lucru. Organismul lor izbuteşte să mențină boala în echilibru, nelăsând-o să progreseze. Dar nici un medic nu va transplanta un organ minat de tuberculoză altui om.

Aşa că echipa de chirurgi îşi putea scoate mănuşile, trimițând la morgă două cadavre.

Dar nu întâmplător v-am atras atenția asupra particularităților caracterului acestui... profesor. Fără ele ar fi greu de înțeles ce s-a întâmplat mai departe.

Într-o clipă a fost adoptată o cu totul altă hotărâre: să i se transplanteze creierul celui de-al doilea. Şi, notați, fără a se respecta nici o formalitate. Nu mai era timp de telefonat la Moscova pentru obținerea aprobării. Cinstit, vorbind, nu sunt sigur că au fost respectate nici normele despre care am amintit adineaori.

— Pe ce conta? am întrebat.

— Greu de spus. În primul rând, desigur, pe succes. Când sunt însufleţiţi de o idee, oamenii de genul ăsta nu vor să admită nici măcar posibilitatea unui insucces. În asemenea chestiuni, totdeauna cineva trebuie să fie primul şi să-şi asume tot riscul. În plus, profesorul şi-a spus, pesemne, şi pe drept cuvânt, că mai bine un cadavru decât două. Cred însă că a acţionat mai degrabă dintr-un impuls decât raţional. Rămăsese dureros de puţin timp pentru raţionamente.

Puteţi renunţa la descrierea actului chirurgical în sine. Extrem de delicată, operaţia se efectuează în câteva etape şi nu prezintă interes pentru cititorul neavizat. V-aţi complica zadarnic. Pentru scriitor, mult mai importante sunt coliziunile psihice şi de astea subiectul meu nu duce lipsă.

Operaţia a fost, aşadar, efectuată. În dimineaţa următoare, soţia donatorului, care aflase de nenorocire prin biroul de informaţii al "Crucii Roşii", şi-a identificat fostul tovarăş de viaţă la morgă. I s-a spus că murise de infarct pulmonar, ceea ce, fireşte, corespundea adevărului. În restul amănuntelor n-a fost iniţiată. Ar fi fost pentru ca o lovitură mult prea dură. Se lămuri că donatorul era ziarist şi avea douăzeci şi cinci de ani. Trăiseră împreună doar un an şi se iubeau foarte mult. Credeţi-mă, cel mai mare supliciu pentru un medic este să stea de vorbă cu rudele unui pacient decedat. Chiar dacă a făcut tot ce îi stă în putere, tot îl mai încearcă un simţământ de vinovăţie. Să-l iertăm, aşadar, pe profesor pentru că n-a vorbit el însuşi cu ea, ci şi-a trimis la această întrevedere asistentul. Chiar şi oamenii cei mai curajoşi dau câteodată dovadă de laşitate. Şi apoi. să nu uităm că în seama lui rămăsese cel de al doilea, pentru care profesorul răspundea nu numai în faţa societăţii, ci şi în faţa propriei lui conştiinţe. Şi, credeţi-mă, avea suficiente motive de nelinişte.

La drept vorbind, ce se ştia din experienţele anterioare? Că animalele cu creier transplantat îşi recapătă destul de curând funcţiile locomotorii şi simţul echilibrului, că majoritatea reflexelor condiţionate ale donatorului dispar după transplant, dar se refac într-un răstimp mai scurt decât cel necesar pentru a crea aceste reflexe exemplarelor din grupul martor, că animalele cu creier transplantat sunt pe deplin viabile. Asta era tot. Cam puţin pentru a prognoza comportamentul unui om după o asemenea operaţie. Sunt o sumedenie de factori care nu pot fi testaţi pe animale. Ce rămâne în memorie şi ce se şterge cu desăvârşire? Ce se pierde pentru o vreme îndelungată sau, poate, pentru totdeauna, din subconştient? În sfârşit — vorbirea. Căci şi ea e un efect al învăţării. Dar caracterul? Cum vă spuneam, activitatea creierului nu poate fi analizată făcându-se abstracţie de organismul în care funcţionează. Nenumărate conexiuni şi căi de interacţiune între creier şi organism rămân încă o enigmă pentru noi. Într-un cuvânt, un om cu creier transplantat nu poate fi considerat pur şi simplu o simbioză a personalităţii cuiva cu un alt corp. E un individ complet nou. După cum vedeţi, mai multe dubii decât certitudini.

Dar operația e fapt împlinit. În patul acela zace un om. Respiră, reacționează la lumină, înghite hrana lichidă. Funcționează intestinul, rinichii şi... atât. Trec săptămâni, luni, îl învață să meargă. Învață chiar câteva cuvinte. Ce va urma? Rămâne doar speranța în ajutor ui factorului timp. Şi zilele trec. Individul face anumite progrese. Vorbeşte greu, dar vorbeşte. Învață să citească. Nu-şi aminteşte trecutul. După un an, vorbeşte liber, citeşte, scrie. Începe să-l intereseze mediul înconjurător. "Recâştigă" totul, afară de memoria trecutului. Toate încercările de a o redeştepta rămân zadarnice. Află de la medici că suferise un puternic traumatism al creierului, soldat cu amnezie totală. Înțelege aceste lucruri. Mai trece un timp şi ambianța spitalului începe să i se pară apăsătoare.

Ce-i de făcut? După acte, e lector universitar, dar e limpede că de aceasta profesiune nu mai poate fi vorba. Nici de ziaristică n-are idee. Să învețe din nou? E prematur să se vorbească despre asta. A-l scoate la pensie ca invalid ar fi o lovitură cumplită pentru el. În plus, asta ar însemna întreruperea unui experiment unic în faza decisivă. Se hotărăşte de aceea ca "bolnavului" să i se dea posibilitatea să se întâlnească cu oameni, să meargă la teatru, cinema, fireşte, sub permanentă supraveghere medicală.

Am uitat să vă spun că lectorul avusese o iubită. Aflând despre accident şi operație, ea ceruse tot timpul să i se permită să-l viziteze. Se adresase chiar instanțelor superioare, dar profesorul interzisese categoric orice vizită. Atunci, în mod sigur, i-ar fi dăunat. Acum însă era cu totul altă situație. I s-a permis să vină să-l vadă. El n-a recunoseut-o, dar apariția unui om nou, dintr-o lume de nepătruns pentru el, l-a bucurat nespus. Era o femeie frumoasă, plină de farmec.

Venea în fiecare zi. Stăteau de vorbă îndelung. Ea îi povestea despre viața lui anterioară şi, biata de ea, avea chiar impresia că el începe să-şi aducă aminte câte ceva.

În cele din urmă a cerut permisiunea să-l ia la dânsa. Profesorul a fost de acord.

Totul se aranja de minune. Ea era încredințată că-şi aduce acasă iubitul lovit de o nenorocire. Dificultăți materiale nu se conturau: lectorul avea ceva economii, iar clinica putea să-l țină timp îndelungat în concediu medical. Schimbarea de mediu era indispensabilă. În ce priveşte aspectul moral al chestiunii, vorba ceea: "unde a mers mia, merge şi suta!" Cu atât mai mult cu cât cei doi erau fără îndoială fericiți. Rămânea de văzut doar ce avea să urmeze.

Din nefericire, mai departe lucrurile n-au mers prea bine. Fie că începuse să i se redeştepte memoria, fie că ceva din viața anterioară a ziaristului ieşise la iveală din subconştient, fapt e că tipul începuse de la o vreme să dispară de acasă. S-a descoperit că stătea ceasuri întregi pe palierul din fața apartamentului unde locuise odinioară ziaristul. Iubita lui s-a alarmat, fireşte. I-a cerut profesorului s-o sfătuiască, dar ce putea acesta să-i spună? Se producea, pesemne, ceva inevitabil, şi nu era mare lucru de făcut.

Şi, într-adevăr, inevitabilul s-a produs. "Lectorul" şi soția ziaristului s-au întâlnit.

V-am spus deja că se iubiseră foarte mult. Dragostea! Câte volume s-au scris despre ea şi totuşi cât de neexplorată rămâne! Drace! Îşi întrerupse povestirea şi întinse mina după sticlă. Dar să nu fim farisei! Încă o înghițitură n-o să vă facă rău aici dumneavoastră. În fond, sunteți, ca să zic aşa, sub supraveghere medicală!

— De unde ştiți povestea asta? l-am întrebat.

— Ă-ă... Am fost invitat de câteva ori la consult. Să continui?

— Vă rog!

— Aşadar a revăzut-o. Asupra lui acest lucru a produs o impresie uluitoare. Pesemne chipul ei se păstrase pe undeva în adâncurile memoriei şi ceea ce el considera a fi dragoste de la prima vedere, nu era decât o reacție a subconştientului.

— Dar ea?

— Femeia? Pentru ea, el era un străin. Memoria soțului pierdut se păstrase încă, aşa că pe omul nostru, care, pare-se, nu era nici genul ei, nu-l băga în seamă defel. El începu s-o urmărească. O aştepta la intrarea în bloc, o acroşa în metrou şi, când un bărbat e perseverent, mai devreme sau mai târziu... Într-un cuvânt, totul decurgea potrivit unor legi eterne şi imuabile, N-o judecați prea aspru. Era o femeie foarte tânără şi îndura cu greu singurătatea. În plus, i se părea că acest admirator tenace avea ceva din omul pe care-l iubise atât de mult. Fireşte, nu ca înfățişare. Caracterul, maniera de a vorbi, în fine, zecile de mărunțişuri ce alcătuiesc individualitatea unui om.

— Şi cea care l-a luat din clinică? A plecat de la ea? am întrebat.

— Tocmai asta-i că nu. O iubea şi pe aceea. Ca femeie, îi plăcea chiar mai mult. În descrierea raporturilor din acest triunghi va trebui să dați dovadă de mult tact. Va trebui să-i pătrundeți psihologia. Nu e un triunghi vulgar... Greu de explicat... Întocmai cum în el erau doi oameni, ele amândouă... Dar nu, nu e asta! Mai degrabă o singură femeie în două ipostaze, una sufletească, alta trupească. Ele se contopeau pentru el într-o imagine unică, pe care n-o putea scinda. Poate un specialist ar intui aici începutul unei afecțiuni psihice, dar oare majoritatea eroilor literari sunt ei, strict vorbind, sănătoşi din punct de vedere psihic? Rogojin, Mâşkin, Nastasia Filippovna, Raskolnikov. familia Karamazov, Uf!...

Îşi scoase cutiuța şi înghiți o tabletă. Arăta mizerabil. Avea privirile rătăcite, pe frunte îi răsăriseră broboane de sudoare. Părea că e cazul să schimbăm rolurile. Tot ce mai lipsea era să încep să-l liniştesc eu pe el! Dar povestea mă interesa din ce în ce mai mult. Începusem să intru la idei...

— Spuneți-mi, am întrebat, cel de al doilea, lectorul, ce preda?

— Ce importanță are? În fine, să zicem fiziologia. Eu nu fac decât să vă expun un subiect...

— Continuați, am spus. Subiectul e, într-adevăr, nespus de interesant.

— Bun... Va să zică, cele două femei. Nici una, nici cealaltă nu voiau să se împace cu situația. Amândouă erau tinere, frumoase şi vanitoase ca toate femeile. Fiecare îl considera al ei. Se desfăşura actul final al unei tragedii în care eroii principali nu-şi cunoşteau adevăratul rol. Nu întâmplător am amintit faptul că, la debutul unei afecțiuni psihice, creierul are o reacție de apărare. Când situația devine de neîndurat, omul se refugiază într-o lume imaginară, realitatea trece în delir. Specialiştii au pentru asta o denumire specială, dar dumneavoastră puteți folosi termenul "psihoimpostură". O stare aparte, când omul îşi închipuie că e altul.

— Aşadar, în finalul romanului se poate contura o clinică de psihiatrie.

— Trist final, am spus. Mărturisesc că mă aşteptam la altceva, nu la o detenție pe viață într-un ospiciu.

— De ce pe viață? obiectă el. Medicina dispune de suficiente mijloace pentru a trata aceste boli. Vindecarea e întotdeauna posibilă; trebuie doar să lichidezi cauza şi tocmai asta-i cel mai greu. Fireşte, bolnavul poate fi scos din atmosfera conflictuală, dar în cazul de față asta ar fi doar o soluție temporară. Mai devreme sau mai târziu se vor reîntâlni şi totul va reîncepe de la capăt. Există o metodă mult mai radicală: să i se povestească bolnavului adevărul, pentru ca el să cunoască pricina îmbolnăvirii, să se poată privi, ca să zic aşa "din afară". Ulterior, poate chiar el se va destăinui cuiva... Dar ce fum e aici... Iertați-mă... nu mai suport. Ies pe culoar.

Am aşteptat să se închidă uşa în urma lui, apoi mi-am turnat o jumătate de pahar de coniac şi l-am băut dintr-o înghițitură.

Cum de nu-mi amintisem mai de mult această siluetă de băiețandru, ochii lui verzui, atenți, cu gene decolorate... Şi totuşi, de câte ori îl văzusem la căpătâiul meu acolo, în spital, când mă învățaseră să vorbesc şi apoi, mai târziu, prin vălul numai arareori spart al delirului...

Multe se lămureau acum, multe. Şi faptul că disertația aceea mi se părea scrisă în chinezeşte, şi dorința năpraznică de a scrie...

Dealtfel, toate astea treceau pe planul doi. Important era că femeia aceea mă numise, pe bună dreptate, soțul ei.

Restul nu avea nici o importanță, nici măcar cele trei luni pe care trebuia să le petrec la sanatoriul TBC.